

Werkdocument

Checklist positieve factoren in een Transfer-/Trajectklas

Doel

Dit werkdocument is bedoeld voor scholen in het voorgezet onderwijs die een initiatief voor passend onderwijs aan het opzetten zijn of hebben opgezet en willen inventariseren welke positieve factoren in de praktijk aanwezig zijn die bijdragen aan een succesvolle integratie van leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte binnen het reguliere onderwijs. Dit document kan, afhankelijk van het doel, ingezet worden op verschillende manieren (checklist, observatie-instrument, evaluatie-instrument, onderdeel van een vragenlijst etc.). Zie voor verdere toelichting, de informatie onder 'Toepassing'.

Achtergrond

Het werkdocument is gebaseerd op een recent onderzoek naar twee praktijksituaties binnen het samenwerkingsverband Stichting Leerlingenzorg NW-Veluwe (Stichting Leerlingenzorg NW-Veluwe, 2018). In deze praktijksituaties is onderzocht welke positieve factoren op verschillende niveaus een bijdrage leveren aan de succesvolle integratie van leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte in het regulier voortgezet onderwijs. In beide gevallen betreft het leerlingen met internaliserende ondersteuningsbehoeften die in de brugklas zijn gestart in een speciale klas met minder docenten, meer structuur en individuele begeleiding. Het doel is om de leerlingen binnen dit eerste jaar voor te bereiden op instroom in een reguliere klas. Uit het vergelijkend onderzoek van Stichting Leerlingenzorg NW-Veluwe (2018) blijkt, dat vanuit deze twee praktijken gemeenschappelijke positieve factoren te formuleren zijn die vanuit literatuur naar vergelijkbare situaties onderbouwd kan worden.

Toepassing

Het werkdocument heeft betrekking op drie niveaus, waarbij onder elk niveau de positieve factoren verdeeld zijn over subniveaus. Onder elk niveau staan tips, aanbevelingen, die mogelijk gebruikt kunnen worden in de praktijk van uw school.

1. Schoolniveau

Op dit niveau worden factoren beschreven die gaan over de schoolattitude en de schoolorganisatie. De aanwezigheid van deze factoren kan het beste ingevuld worden door schoolleiding en docenten.

2. Relatieveel niveau

Op dit niveau worden factoren beschreven die gaan over relaties binnen de school: de relatie leerling(en)-docent en ouders-school. Het eerste subonderdeel kan bijvoorbeeld gebruikt worden bij het selecteren van docenten die je als school wilt inzetten in de speciale setting, als observatie-instrument of als middel voor (zelf)evaluatie. Het tweede subonderdeel kan het beste ingevuld worden door ouders, als onderdeel van een tevredenheidsonderzoek bijvoorbeeld.

3. Individueel niveau

Op dit niveau worden factoren beschreven die gaan over de leerling, docent en ouder. Wat betreft factoren bij de leerling en ouders, zouden deze subonderdelen bijvoorbeeld als observatie-instrument of als checklist kunnen worden ingezet tijdens de intakefase. Het subonderdeel over de docent kan op dezelfde manieren worden ingezet als hierboven beschreven staat.

SCHOOLNIVEAU

Onderstaand gedeelte van de checklist betreft punten op het niveau van de school: de schoolattitude en de schoolorganisatie. Dit gedeelte kan ingevuld worden door zowel docenten, onderwijs ondersteunend personeel als schoolleiding.

Geef aan in welke mate uw school voldoet aan onderstaande punten:	- 0	+/- 1	+ 2	Wat is er nodig?
Schoolattitude				
De visie binnen de school getuigt van inclusief denken: de ontwikkeling en het leren van de leerling staan centraal				
Directie én docententeam staan volledig achter de visie, tonen een positieve attitude* en betrokkenheid ten opzichte van leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften				
Pedagogische schaal van de school is kleinschalig: 'we kennen elkaar'				
Het management ondersteunt; motiveert en faciliteert; leiderschap is voldoende aanwezig				
Er is sprake van heldere communicatie tussen de mensen die betrokken zijn rondom de speciale setting				
Docenten zijn positief ingesteld en staan open voor begeleiding				
Er is een duidelijke koppeling tussen de plannen die worden bedacht door een aantal mensen en de uitvoering er van door het docententeam				
Er is sprake van een veilige leeromgeving, waarin sociale onveiligheid succesvol wordt voorkomen				
De 'reguliere' leerlingen behandelen de leerlingen uit de speciale setting normaal; ze horen erbij				
Er is sprake van gedeelde verantwoordelijkheid onder de docenten				
Schoolorganisatie				
Er is en pauzeplek voor de leerlingen om zich terug te trekken en waar ook begeleiding aanwezig is				

De ondersteuningsstructuur is goed georganiseerd**; duidelijk is wie welke verantwoordelijkheid heeft				
De intern begeleider/leerling begeleider/zorgcoördinator heeft voldoende tijd om de leerlingen eventueel individueel te ondersteunen en contacten met externen te onderhouden				
De schoolorganisatie is toereikend genoeg om voldoende ondersteuning te bieden				
De leerlingen worden gestimuleerd om in de pauze bij de 'reguliere' leerlingen te zitten in de aula in plaats van op de aparte pauzeplek				
Totaal (optioneel met eigen normen)				

*Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten pas een positieve attitude ontwikkelen, wanneer zij zich goed voorbereid voelen, zeker zijn van de steun van collega's en directie, ondersteuning kunnen krijgen door specialisten en tot slot in de vorm van extra tijd en middelen. Goede en open communicatie is hierbij van groot belang. Ook succeservaringen met onderwijs aan leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften zullen leiden tot een positievere attitude.

** Pas op dat je niet doorslaat in het organiseren van de structuur. Richt je, zodra de structuur helder is, op de ondersteuning van mentoren en docenten. Geef betrokkenen voldoende tijd en ruimte om inhoudelijke kennis te vergroten.

Tips/aanbevelingen

- Zorg voor kartrekkers die zichzelf opzij willen en kunnen zetten in het belang van het kind
- Stel een concreet beschreven plan op waarin staat welke zorg wel en niet kan worden geboden
- Betrek voortijdig de bovenbouwdocenten die in latere jaren te maken krijgen met de leerlingen
- Organiseer meer jaarlijkse vergaderingen over de speciale klas dan voor reguliere klassen (frequentie in afstemming met lesgevende docenten)
- Organiseer integratie bevorderende activiteiten tussen de leerlingen uit de speciale setting en de reguliere leerlingen
- Zorg voor een vast lokaal voor praktijkvakken
- Stel een onderwijsassistent beschikbaar bij een praktijkvak (bij meer dan 8 leerlingen)

1. RELATIONEEL NIVEAU

Onderstaand gedeelte van de checklist betreft punten op het niveau van de relaties binnen school: de relatie leerling(en)-docent en ouders-school. Dit gedeelte kan gebruikt worden bij observaties, (zelf)evaluaties of als onderdeel van een tevredenheidsonderzoek.

Geef aan in welke mate uw school voldoet aan onderstaande punten:	- 0	+/- 1	+ 2	Wat is er nodig?
Relatie leerling(en)-docent				
Er is een klik tussen leerling en docent. De docent stimuleert de leerling en geeft hem vertrouwen; De docent wil zich oprecht verdiepen in de leerling: wie heb ik voor me?				
Extra aandacht per leerling voor zowel de pedagogische als didactische onderwijsbehoeften				
De docent helpt de leerling zich vaardigheden eigen te maken die van belang zijn bij de integratie				
De leerling heeft het gevoel dat hij kan en mag meedenken over de integratie en wat dat voor hem betekent; De leerling wordt betrokken bij zijn eigen leerproces en voelt zich serieus genomen				
Relatie ouders-school				
Ouders ervaren dat ze serieus worden genomen en mogen meedenken met de school; Zij voelen zich partners van de school en mogen dat ook zijn				
Er is goed en frequent contact tussen ouders en school, in het bijzonder tussen ouders en de docent of mentor; het is duidelijk voor de ouders tot wie ze zich kunnen wenden (contactpersoon)				
Totaal (optioneel met eigen normen)				

Tips/aanbevelingen

- Zorg ervoor dat de mentor de leerlingen regelmatig (minimaal wekelijks) spreekt en bij voorkeur ook lesgeeft.
- De mentor neemt de ouders in het begin bij de hand, er is zeer frequent contact en dit wordt gedurende het jaar afgebouwd. Organiseer meerdere Evaluatiemomenten (minimaal 3) met ouders in een schooljaar.
- De mentor moet bereid en bekwaam zijn om, meer dan bij een reguliere klas, tijd en energie te steken in de leerlingen, ouders en samenwerking met andere docenten en externe betrokkenen.

2. INDIVIDUEEL NIVEAU

Onderstaand gedeelte van de checklist betreft punten op het niveau van individuen binnen de school: de leerling, docent en ouders. De onderdelen zijn samen en los van elkaar te gebruiken, bijvoorbeeld als observatie-instrument of als checklist tijdens de intakefase of gedurende het schooljaar (evaluatie).

Geef aan in welke mate uw school voldoet aan onderstaande punten:	- 0	+/- 1	+ 2	Wat is er nodig?
Leerling				
Heeft de motivatie om naar het regulier onderwijs te willen				
Heeft de motivatie om te leren				
Is sociaal voldoende redzaam				
Accepteert eigen beperkingen c.q. eigen behoeften				
Is aanspreekbaar op eigen gedrag				
Heeft alleen internaliserende problematiek (<i>afhankelijk van de ondersteuningsbehoeftes waar de school wel/niet in kan voorzien</i>)				
Leerling is voldoende in staat om binnen een jaar te kunnen ontwikkelen tot een leerling die kan integreren in het regulier voortgezet onderwijs				
Leerling heeft vanuit de basisschool een advies voor regulier onderwijs (afhankelijk van in hoeverre dit een harde eis is vanuit de vo school)				
Docent				
De docent heeft positieve aandacht voor de individuele leerbehoefte van de leerling				
De docent biedt de meest passende leeromgeving aan; stemt leerinhoud en/of het curriculum af op het individueel leertraject van de leerling;				
De docent heeft aandacht voor het pedagogisch klimaat en de groepsdynamiek in de groep/klas				

De docent houdt leerling gegevens bij om inzicht te krijgen in de groei van de leerling en het effect van maatwerkgericht handelen (OPP's)				
De docent is in staat te reflecteren op zijn eigen handelen in relatie tot het gedrag van de leerling				
De docent besteedt nadrukkelijke aandacht voor de vijf rollen van de docent.				
De docent geeft structuur verlenende instructie, op basis van het activerende directe instructiemodel				
De docent laat leerlingen in aanraking komen met meer open opdrachten; vergroten van probleemoplossend en strategisch leren denken en het omgaan met rijkere contexten (<i>indien relevant m.b.t. het niveau van de leerlingen</i>)				
Ouders				
Ouders zijn uit zichzelf betrokken; Zij staan achter de keuze voor regulier onderwijs				
Totaal (optioneel met eigen normen)				

Tips/aanbevelingen

Leerling

- Laat de leerling (net als de 'reguliere' leerling) vooraf kennis maken met de school en klas
- Observeer de aangemelde leerling in het basisonderwijs en zorg voor een warme overdracht
- Beschrijf de gewenste (leer)houding (gedragingen, eigenschappen, vaardigheden) vooraf in een document en bepaal met betrokkenen vooraf in hoeverre dit haalbaar is binnen de termijn van de speciale setting
- Laat de intake van nieuwe leerlingen door minstens twee personen doen die nauw betrokken zijn bij de speciale setting

Docent

- Betrek iemand met een pedagogische achtergrond erbij die de docenten en mentor ondersteunt en ook bij de intake is betrokken
- Intensiveer de (directe) instructie en leeractiviteiten, met name wat betreft het automatiseren en begeleiden in oefenen